

әріптестік жобаларын тиімді және нәтижелі іске асыру. Жүргізілген зерттеулер негізінде және жобалық амалға сүйене отырып, туристік салада мемлекеттік-жеке меншік әріптестік жобаларының жеке түрлерін жоспарлаудағы ерекше рәсімін бекіту бойынша шаралар ұсынылды.

Аннотация. Целью настоящего исследования является обоснование важности применения механизма государственно-частного партнерства в развитии несельскохозяйственных отраслей сельской экономики. Определено, что для эффективного использования ресурсного потенциала сельской местности в качестве перспективного направления диверсификации экономической деятельности является развитие туристской отрасли. Проанализирован опыт развитых стран по планированию и реализации проектов государственно-частного партнерства в сфере туризма, который показывает, что сочетание этого инструмента и иных мер государственной поддержки обеспечивают динамичное формирование туристического кластера. Рассматривается значимость и необходимость государственной поддержки развития отечественного туризма, который способствуют мультипликативному росту экономики сельских территорий. Отражены сдерживающие факторы развития индустрии туризма: отрасль законодательно не выделена как отдельное направление государственной поддержки, недоступность для субъектов малого и среднего бизнеса льготного кредитования, инвестиционных предпочтений в связи завышенными пороговыми требованиями, а также недостаточный уровень территориального маркетинга. Выявлены системные проблемы в обеспечении качества и конкурентоспособности отечественного туристского продукта. Определены базовые факторы, способствующие как активному формированию и дальнейшему динамичному развитию туристской отрасли, так эффективной и результативной реализации проектов государственно-частного партнерства в данном секторе экономики. На основе проведенного исследования и основываясь на положениях проектного подхода, предлагаются меры по установлению особых процедур планирования отдельных видов проектов государственно-частного партнерства в туристской отрасли.

Abstract. The purpose of this study is to substantiate the importance of applying the mechanism of public-private partnership in the development of non-agricultural sectors of the rural economy. It is determined that for the efficient use of the resource potential of the countryside, the development of the tourism industry is a promising direction for the diversification of economic activity. The experience of developed countries in the planning and implementation of public-private partnership projects in the field of tourism is analyzed, which shows that a combination of this tool and other measures of state support ensure the dynamic formation of a tourism cluster. The importance and necessity of state support for the development of domestic tourism, which contribute to the multiplicative growth of the economy of rural areas, is considered. Constraints for the development of the tourism industry are reflected: the industry is not legislatively identified as a separate area of state support, inaccessibility of preferential lending to small and medium-sized businesses, investment preferences due to high threshold requirements, as well as an insufficient level of territorial marketing. Identified systemic problems in ensuring the quality and competitiveness of the domestic tourism product. The basic factors that contribute to both the active formation and further dynamic development of the tourism industry, and the efficient and effective implementation of public-private partnership projects in this sector of the economy are determined. Based on the study and based on the provisions of the project approach, measures are proposed to establish specific planning procedures for certain types of public-private partnership projects in the tourism industry.

Түйінді сөздер: мемлекеттік-жеке меншік әріптестік, туристік-рекреациялық әлеует, экономиканы әртараптандыру, мемлекеттік қолдау шаралары, жұмыспен қамту, табыстар.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство, туристско-рекреационный потенциал, диверсификация экономики, маркетинг, меры государственной поддержки, занятость, доходы, туристический кластер.

Key words: public-private partnership, tourism and recreation potential, diversification of the economy, measures of state support, employment, income.

Кіріспе. Қазіргі жағдайда әлемдік экономикада болып жатқан түрлендірмелі үрдістердің маңызды бағыттарының бірі бизнес пен мемлекеттік сектордың өзара әре-

кеттесу саласының кеңеюіне байланысты жеке кәсіпкерліктің мемлекеттік инфрақұрылымдық активтерін кеңейтуге қатысу нысандарын өзгеруі болып табылады.

Төңгерімділік, дәйектілік пен тиімділік қағидаттарына негізделген мемлекеттік және жеке сектор ресурстарының синергетикалық бірігуі, әдетте әлеуметтік-экономикалық тұрақтылыққа ықпал ететін, инновациялық қызметті ынталандыратын мемлекеттік-жеке меншік әріптестік (бұдан әрі - МЖӨ) деп аталады.

Аумақтық ресурстарды тиімді пайдалануды және ауылдық аумақтардың әлеуетін арттыруды қамтамасыз етудегі басымдық бағыт ауыл шаруашылық емес қызмет түрлерін, атап айтқанда туристік кластерді қалыптастыру арқылы ауыл экономикасын әртараптандыру болып табылады. Ауыл үшін жаңа саланың дамуы ауылдық жерлерде ерекше табиғи ресурстарға ие және айтарлықтай жүзеге асырылмаған туристік әлеуетке ие.

БҰҰ жанындағы Дүниежүзілік туристік ұйым туризмді дамытудың әлеуметтік-экономикалық тартымдылығын растайды. Шикізаттық емес салаға байланысты туристік қызмет экономиканың басқа салаларына мультипликативті әсер етеді және тұтастай алғанда, халықтың жұмыспен қамтылуына оң әсер етеді, барлық деңгейлердегі бюджеттердің кіріс бөлімін көбейтеді, өмір сүру сапасын жақсартады, сонымен қатар аумақтық дамудағы төңгерімсіздіктерді төмендетеді.

Зерттеу материалдары мен әдістері. Қазақстан Республикасындағы Мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарында отандық туристік саланың қалыптасуы мен дамуында маңызды рөлі айтылған. Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасының мақсаты – 2025 жылға қарай туризмнің Қазақстан Республикасының жалпы ішкі өніміндегі үлесі 8% - дан кем болмауын қамтамасыз ету. Бұл бағдарламаны жүзеге асыру үшін шамамен 1,4 трлн теңге, оның 32%-ы мемлекеттік бюджеттен (тиісінше 20% және 12%) және 68% бюджеттен тыс көздерден құралады [1].

Туризм индустриясы саласында серіктестік негізінде мемлекеттік және жеке меншік сектордың өзара іс-қимылындағы отандық және шетелдік тәжірибені талдау үшін осы саланы дамытуға бағытталған мемлекеттік қолдау шаралары, жетекші қазақстандық және шетелдік ғалымдардың ұлттық және аймақтық экономика мәселелері жөніндегі ғылыми еңбектері, сондай-ақ нормативтік құқықтық базасы, сонымен қатар ҚР және бағдарламалық құжаттары негіз болып табылады.

Бұл зерттеу тақырыбы ретінде туризм саласындағы ұйымдастырушылық-эконо-

микалық қатынастар болып табылады. Зерттеу әдістері жалпы ғылыми зерттеу әдістерін қолдануға негізделген: салыстыру және жалпылау әдістері, жүйелік талдау, дерексіз-логикалық және аналитикалық.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Экономикалық жүйенің тұрақты жұмыс істеуін қамтамасыз ету және Қазақстан Республикасы халқының әл-ауқатын жақсарту көбінесе әлеуметтік-экономикалық және экологиялық қатынастарда маңызды кеңістіктік құрылым болып табылатыны айтарлықтай дәрежеде ауылдық аумақтарды дамытудан байланысты және айқындалады. Біздің еліміздегі ауылдық жерлердің тарихи аспектісі оның дамуының негізгі бағыты – тарсалалық аграрлық тәсіл, оның ішінде шектеулі аграрлық мүмкіндіктері бар аймақтар болғандығын көрсетеді. Нәтижесінде, мұндай тәсіл ауылдың монотоналық дамуына, өндіріс күштердің ұтымсыз бөлінуіне, әлеуметтік, инженерлік және көлік инфрақұрылымдарының дамымауына әкелді.

Қазіргі кезеңде ауылдық елді мекендердің әлеуметтік-экономикалық нақтылығы маңызды сапалық өзгерістерге байланысты, өйткені кең көлемді мемлекеттік қолдау ауылдық елді мекендердің көптеген жүйелік мәселелерін дәйекті түрде шешеді және олардың әлеуметтік-экономикалық жағдайының жақсаруына оң әсер етеді. Алайда, бүгінде ауыл өмірін өзгерту уақыт күттірмейтін қажеттілік, өйткені ел халқының 45%-ы әлі де ауылдық аумақтардың тиімді және төңгерімді өмірін қамтамасыз ету мәселелері тән жерлерде тұрады.

Ауылдық дамудың тұрақсыздығы әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі, ауыл шаруашылығындағы үйлеспеушілік, нәтижелі жұмыспен қамту мен еңбек өнімділігінің төмен деңгейі, жергілікті өзін-өзі басқару жүйесінің жеткіліксіз дамуы, бизнес инфрақұрылымның негізгі элементтері және ғылымды қажет ететін технологияны енгізудің төмен деңгейімен байланысты. Осыған байланысты құрылымдық өзгерту және ауыл аумақтарының экономикасын әртараптандыру маңызды болып табылады.

Тұрақты ауылды дамытуға бағытталған аймақтық саясатты қалыптастыру стратегиялық басымдықтарды анықтауға мүмкіндік береді және қызметтің түйінді бағыттарын дамыту ауылды қаржылық қолдауын қайта бағдарлайды:

- ауылдық аумақтардың экономикалық негізін нығайту;
 - ауылдық тіршілікті қамтамасыз етуді нығайту;
 - экологиялық әлеуетті сақтау.
- Өңірлік саясаттың негізгі міндеттері –

ауыл тұрғындарының табыс деңгейі бойынша саралануын төмендету. Ауыл шаруашылығының маңызды саласы жеке қосалқы шаруашылықтар болды, олар басқа шаруашылық құрылыс арасында дербес орын алған және ауыл тұрғындарының кірісін қалыптастыратын көздерінің бірі болып табылды. Қазақстанның ауыл тұрғындарының 30%-дан астамы бейресми жұмысбастылық секторын құрайтын өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтар категориясы құрайды. Сонымен бірге жеке қосалқы шаруашылықтарда өзін-өзі жұмыспен қамтыған халықтың жоғары үлесі аумақтық ресурстарды тиімді пайдалануға мүмкіндік бермейді, бұл ауыл аумағының даму әлеуетіне әсер етеді.

Біздің ойымызша мемлекеттік саясаттың басым бағыттарының бірі кластерлерді құру және дамыту қажеттілігі, атап айтқанда нарық сегментіндегі туризм сияқты.

Өздерінің маңызды туристік және рекреациялық әлеуетін айқындайтын ерекше табиғи ресурстарға ие ауылдық аумақтар осы саланың жеткіліксіз даму деңгейімен сипатталады. Осыны ескере отырып, кәсіпкерлік субъектілері үшін туризмнің әр түрлі түрлерін дамытуға болады: агротуризм (ауыл туризмі), экологиялық, мәдени-танымдық, этнографиялық, гастрономиялық және басқалар.

Павлодар облысының аумағында Баянауыл мемлекеттік ұлттық табиғи паркі, «Ертіс орманы» мемлекеттік орман табиғи резерваты, Қызылтау мемлекеттік зоологиялық қорығы, «Ертіс ө. жағасы» табиғи мемлекеттік қорығы бар. Аймақ көлдердің көптігімен сипатталады, олардың ішінде 438 көл бар (айдын ауданы 1 км²). Тұздың құрамы бойынша гидрокарбонат (Жалтыр, Айдакөл, Жасыбай және басқалары), хлоридтер (көлдердің көпшілігі) және сульфат (Балқазы, Мойылды, Маралды және т.б.) кездеседі. Баянауыл тауларының аймағында ең маңызды тұщы көлдер (Жасыбай, Сабындыкөл, Торайғыр) терең тектоникалық шұңқырларда орналасқан [2]. Сонымен қатар, мұнда көптеген табиғи, тарихи, археологиялық, мәдени және этникалық ескерткіштер шоғырланған.

Біз туризмнің дамуын ауыл экономикасын әртараптандыруға және жұмыспен қамту, кірістерді ұлғайтуға, мәдени құндылықтарды сақтауға ықпал ететін маңызды әлеуметтік-экономикалық бағыттардың бірі ретінде қарастырамыз.

Мәселен, Баянауыл ауданында туризмнің әр түрлі түрлері қалыптасуда. Баянауыл курорттық аймағы - жылына потенциалмен 450000 туристер жинайды, Қа-

зақстандағы басымды туристік аумақтардың ТОП-10 ең перспективалы бағыттары ретінде кіреді.

Мұнда мемлекеттік-жеке меншік әріптестік аясында спорттық туризмді дамыту үшін инвестиция көлемі 300 млн теңгеге жуық Мырзашоқы тауында тау шаңғысы базасын салу жобасы жүзеге асырылды. Нысан 2018 жылы пайдалануға берілді және 2019 жылы объектіні пайдаланудан түскен табыстың жалпы сомасынан бюджетке 20% сатып алу құқығынсыз және қайтару шартында жеке меншік серік-тестікке сенімді басқаруға берілді. Әрі қарай орналастыру шеңберінде 2020 жылы бюджет қаражаттары есебінен ауылынан 1,8 км ұзындықта су құбырын салу арқылы тау шаңғысы базасына инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды өткізу жоспарланған, сондай-ақ жеке инвестормен қонақтарға арналған үйлер мен қонақ үйлерді жалпы сомасы шамамен 70 млн теңгеге тұрғызу жоспарланған. Бұл жобаның жүзеге асыру бойынша әлеуметтік пайдасы Баянауыл ауданы Қаражар ауылдық елді мекенінің қасында орналасқан тау шаңғысы курортында осы ауылдың тұрғындарына 14 жаңа жұмыс орны ашылды. Жұмыспен қамтылудың өсуі ауылдық тұрғындардың табыстарына жағымды әсер етеді, өйткені база қызметкерлерінің орташа айлық жалақысы 100 мың теңгені құрайды. Жалпы, 2017-2018 жылдары Баянауылды дамытуға 23 млрд. теңге бөлінді. Шығындардың негізгі тармағы – инфрақұрылымды дамыту болып табылады, сонымен Жасыбай, Сабындыкөл және Торайғыр көлдеріндегі жағажайлар орналасқан, сонымен қатар шағын авиацияға арналған аэродром салынды. Болашақта 2025 жылға дейін Баянауыл ауданының демалыс аймағын дамытуға жұмсалатын инвестициялардың жалпы көлемі 17,5 млрд. жоспарлануда. Осы көрсетілген инвестициялық ресурстар аясында туристік инфрақұрылымды дамытуға бағытталған 32 жобаны жүзеге асыру жоспарлануда. Әрине, туристік инфрақұрылымның дамуы туристік ағымға оң ықпал етеді. Сонымен, Баянауыл үшін 2019 жыл келген туристер саны үшін рекордты жыл, олардың саны шамамен 200 мың адамды құрады. Бұған сондай-ақ 2019 жылы жаңа туристік алаңдардың ашылуы ықпал етті: 120 орындық «Золотые пески» демалыс орталығы және 84 орындық «Баянтау» қонақ үй кешені, Жасыбай демалыс аймағындағы дәмхана, Торайғыр көліндегі шатырлы лагерь [3].

Кез келген туристік объектінің өткізу қабілеті бар бұл оның максималды жүктеме түрінде мүмкіндігін сипаттайды [4].

Баянауыл аймағында туризмнің дамуындағы оң өзгерістерге қарамастан, біздің ойымызша, бірегей табиғи ресурстарға антропогендік жүктемені азайту мақсатында және «жасыл экономикаға» көшу үшін Баянауыл мемлекеттік ұлттық табиғи паркінің аумағында электромобильдерге көшуді қамтамасыз ету, сонымен қатар табиғи туризмді – жаяу және атты турларды дамыту қажет. Сонымен қатар, жаңа туристік объектілерді жобалау және салу кезінде (қоғамдық тамақтандыру орындары, қонақ үйлер және басқа объектілер) міндетті түрде энергияның балама көздерін – күн батареясын пайдалану.

Шарбақты ауданының туристік әлеуеті ерекше таспалы шоққарағай, су ресурстары мен киелі жерлермен ұсынылған.

Маралды көлі туристер үшін тұздар мен минералдарға қаныққан судың ерекше құрамы бар тартымды жерлердің бірі болып табылады. Курорттық аймақты 2017 жылдан 2022 жылға дейін дамыту үшін жеке инвестор «Курорт Маралды» ЖШС «Павлодар» СПК құрылтайшысымен бірлесіп, қонақ үй, емдік-сауықтыру кешені, балшықпен емдеу, маралоты, аквапарк құрылысына бағытталған 1 миллиард теңгеге жуық инвестициялық қаражат салуды жоспарлап отыр. Мемлекеттің қатысуымен инженерлік-коммуникациялық инфрақұрылымды құруға қолдау көрсетіледі. Бюджет қаражаты есебінен жалпы сомасы 374 млн теңгеге көлге дейін 3,5 км кірме жол жөнделді, тұщы сумен бірге 100 м тереңдікте құдық бұрғыланды, электр желілері тартылды [5].

«Ертіс орманы» мемлекеттік орман табиғи резерватымен «Бесқарағайдың алтын шеңбері» («Золотое кольцо Бескарагая») тауап етушілік бағдары жасалған, ол 8 қасиетті орынды қарастырады. Бұл тауап етушілік бағдар Есілбай ауылында орналасқан қазақ қоғамы мен діни қайраткер Темірғалы Нұрекен кесенесі, Арбиген ауылынан 15 км қашықтықта орналасқан рухани ағартушы және діни қайраткер Ғабдұл-Уахит Хазрет Тіленшіұлының кесенесі, Шоғман қожа Алдамжарұлы кесенесі, Сары бәйбіше, Мерғалым ата, Сейітқазы қажы, Камен молда мен Ахат молданың мазарлары болды. Осы жоба аясында қазіргі уақытта жыл бойы туристерді қабылдауға бағытталған туристік инфрақұрылымды дамыту жалғасуда. «Саялы мекен – Есілбай» («Тенистая земля – Есильбай») этно ауыл жұмыс істейді, сонымен қатар туристерге

атпен жүру де ұсынылады. Жалпы тауап етушілік бағдар ішкі ғана емес, сонымен бірге кірмелік туризмге де бағытталған, өйткені осы қасиетті жерлерге отандық, шетелдік (РФ шекаралас облыстары) туристер келеді.

Жоғарыда айтылғандай, ауылдық жерлерде туризмнің әр түрлі түрлерін дамыту мүмкіндігі бар. Агротуризм жаңа демалыс түрі және шағын туристік кәсіпкерліктің жаңа перспективалық бағыты болып табылады, туризмнің әр түрлі түрлерін қамтитын кешенді туристік өнім.

Шағын туристік кәсіпкерліктің кеңінен таралуы ЕЕ ауылдық жерлерінде әр түрлі факторлардың әсерінен қаладағы экологиялық жағдайдың өзгеруімен шартталған урбанизацияланған орта жағдайындағы өмір сүретін халықтың өсіп келе жатқан қажеттіліктері мен сұранысты қанағаттандыру мақсатында кеңінен таралды.

Агротуризмнің айрықша ерекшелігі оның табиғилығы және қоршаған ортаға зиянсыздығымен сипатталады. Агротуризм ауылдық жерлердегі жұмыспен қамту мәселелерін кешенді шешудегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Осыған байланысты аграрлық туризм мәселелерін шешу ауылдық аумақтарды дамытудың мәселелік аспектілерін шешумен сәйкестендіріледі, өйткені агротуризм табыстылық деңгейінің өсу көзі ретінде қала мен ауыл тұрғындарының арасындағы кірісті жуықтауда стратегиялық бағыты болып табылады. Ауылдық аумақтар үшін жаңа саланы дамыту үшін мемлекет тарапынан белгілі бір қолайлы инвестициялық жағдай жасау қажет.

Шетелдік тәжірибе көрсеткендей, ұлттық экономиканың түрлі салаларындағы бизнес пен мемлекеттің өзара тиімді ынтымақтастығы артып келетінін көрсетеді [6]. Экономикалық қатынастардың осы тетігін кеңінен қолдану, сондай-ақ тиісті мемлекеттік қолдау шараларын жүзеге асыру туризм индустриясының серпінді дамуының негізгі факторларының бірі болып табылады.

МЖӨ жобалары неғұрлым кең таралған экономикалық дамыған елдерде болды, мұны оларды жүзеге асырудағы әлемдік тәжірибе дәлелдейді. Елдің әлеуметтік-экономикалық даму деңгейі мен мемлекеттік-жеке меншік жобалардың бағыттары арасында байланыс орнатылды. Дамыған нарықтық экономикасы бар елдерде осы жобаларды іске асырудың басым бағыттары байланыс, туризм және инновациялық технологиялар болып табылады. Өмір сүру деңгейі төмен елдерде өмірлік маңызды инфрақұрылым объектілерін дамыту мен

◆◆◆◆◆ жандандыру ең маңызды жобалар болып табылады [7].

Мемлекеттік және жеке меншік сектордың өзара әрекеттесуінің дәстүрлі формаларымен салыстырғанда МЖӨ тетіктерінің негізгі ерекшелігі инфрақұрылым объектісін салу кезінде белгілі бір дәрежеде жеке капитал оны қаржыландыруын жүзеге асырады.

Тәжірибе көрсеткендей, МЖӨ жобаларын жоспарлау және іске асыру кезінде объектіні салу, қайта құру немесе жаңдандырудың сметалық құны мемлекеттік сатып алуларға қарағанда жоғары болады, бірақ бұл МЖӨ-нің белгілі бір артықшылықтарымен өтеледі, олардың ішінде: қоғамдық игіліктерді жаңғыртудағы жеке инвестицияларды жұмылдыру арқылы ресурстық мүмкіндіктерді кеңейту; МЖӨ жобаларының мақсаттарына қол жеткізудің жоғары деңгейі және түпкілікті нәтижелерге кепілдік беру, өйткені бизнес сапаға бір мезгілде назар аудара отырып шығындарды оңтайландыруға мүдделі [8]. Сонымен бірге бизнес үшін экономиканың түрлі салаларында бизнестің жаңа инвестициялық мүмкіндіктерге қолжетімділігі ашылды, серіктестік аясында инновациялық дамудың үлесі артып келеді, осыған байланысты жеке серіктес ресурстарды тиімді және нәтижелі пайдалану үшін жаңалықтарға ұмтылады [9].

Қазақстанда ауылдық туризм қалыптасу кезеңінде тұр [10]. Осыны ескере отырып, агротуризмді қалыптастыруға бағытталған мемлекеттік қолдаудың концептуалды ережелері біздің ойымызша, олар мыналарды қамту керек:

- маркетингтік зерттеулерді жүзеге асыру: облыс орталығының қала маңындағы туристік қызметтерге ықтимал сұраныстар мен ұсыныстарды зерттеу, зерттеу аймағында туристік нарыққа талдау жасау және туристік ресурстың әлеуетін айқындау үшін далалық зерттеулер жүргізу, карта жасаудың электронды технологиясын енгізу;

- нақты ауылдық өңір үшін туристік ресурстардың атласын дайындау;

- аймақтық қағида бойынша туристік өнімдердің перспективалық модельдерін жіктеу;

- модельді туристік шаруашылықтың бизнес-жоспарын дайындау;

- бірыңғай ақпараттық ресурсты (база) құру;

- адами ресурстардың дамуын қамтамасыз ету жүйесін дайындау – мамандарды оқытуға мемлекеттік гранттар арқылы даярлау, алдыңғы қатарлы тәжірибемен алмасу үшін алаңдар құру; жергілікті

атқарушы органдардың оқу семинарларын, тренингтерді, шеберлік кластарын ұйымдастыруы, сондай-ақ туристік өнімдердің модельдерін практикалық жұмылдыру технологияларына құзыретті шетелдік сарапшыларды тарту;

- жеңілдіктер мен артықшылықтарды беру, мемлекеттік дотация, инфрақұрылымды дамытуға тікелей бюджеттік инвестициялар негізінде агротуризмді дамытуға мемлекеттік ынталандырудың тиімді тетігін жасау және іске асыру.

Қазіргі уақытта туристік саланы дамытуға жәрдемдесудің жағымды жағы экономиканың осы секторына мамандарды даярлауға арналған білім беру гранттарының санының жыл сайын артуы болып табылады. Сонымен бірге, ҚР қазіргі жағдайда ауыл туризмі жаңа өнім болып табылады және елде осы бағытта жеткілікті теориялық білімі бар мамандар бар, бірақ тәжірибесі жоқ деген пікірді нақты айтуға болады. Осыған байланысты, агротуризмді тиімді дамыту үшін және үлгілер жинақтамасынан бизнес-жобаларды тәжірибелік меңгеру қажет, олар аймақты зерттегеннен кейін қалыптасады, яғни оның ландшафтын зерттеп және ауылдық аумақтарды аудандастыруда шетелдік сарапшыларды жұмылдыру қажет етеді. Бұл әлемдік тәжірибеде туристік өнімдер модельдерінің жаңа болып табылмайтындығына және қолданудағы шетелдік тәжірибені білдіретіндігіне байланысты, сондықтан әр түрлі модельдерді саралау және олардың климаттық жағдайлары және ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, өз елдерінде агротуризмнің даму көздерінің бастауларында тұрған және оларды іс жүзінде жүзеге асыру технологияларына құзыретті, белгілі бір бағыт бойынша қабілетін бағалауды қадағалау үшін жауапты мамандардың кәсіби кеңесі қажет.

Аграрлық туризм шаруашылықты жүргізудің шағын нысанының дамуына, ауыл экономикасының тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Жоғарыда айтылғандай, Еуропада агротуризм белгілі бір уақыт аралығында дамып келеді және оның өз нәтижелері бар, мысалы шарап өндірісін ұйымдастыру ауылдарда отбасылық бизнес түрінде жүзеге асырылады немесе бірнеше адам топтастырылып, белгілі бір кәсіппен айналысады. Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, шаруашылық құрылысты жетілдіру жоспарында ауылдық аумақтарды дамытудың қолда бар қорын белгілеп кету керек – облыс орталығының айналасында шеберлер ауылын, мақсатты ауылдар мен ауыл бөлігінің басқа нысандарын

ашу, бұл ауылдық аймақтық жүйенің әлеуметтік-экономикалық құрамдас бөлігін жалпы әртараптандыруға ықпал етеді.

Тұжырымдар.

Жасалған зерттеу нәтижесі бойынша келесі қорытындылар жасауға болады.

1. Туризм арқылы ауыл экономикасын әртараптандырудың маңыздылығы оның дамыған елдердегі жоғары нәтижелігімен расталады, бұл сала ұлттық экономиканың негізгі секторының дамуына өз үлесін қосады.

2. Ауылдық жерлер айтарлықтай туристік-рекреациялық әлеуетке ие, оларды жүзеге асыру туристік бағыттардың тартымдылығын арттыру бойынша жүйелі және кешенді шараларды қажет етеді.

3. Тәжірибе көрсеткендей, туризмді дамытуда тежейтін факторлар қатарына инженерлік-көліктік және қызмет инфрақұрылымының жеткіліксіз деңгейі, сонымен қатар мемлекеттік қолдау шаралары жатады.

4. Шетелдік тәжірибе көрсеткендей, туристік кластердің қалыптасуы сала мен МЖӨ тетіктерін мемлекеттік қолдаудың белсенді шараларына байланысты.

5. Индустрияны серпінді дамуын қамтамасыз ету үшін салалық бағдарлама аясында бағдарламалық МЖӨ жасау қажет.

Әдебиеттер тізімі

1 «Қазақстан Республикасының туристік саласын дамытудың 2019-2025 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы». (2019). Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 31 мамырдағы Қаулысы. [Электрондық ресурс] URL: [http:// www.egov.kz/cms/ru/law/list/P1900000360](http://www.egov.kz/cms/ru/law/list/P1900000360) (қаралған күні: 10.01.2020).

2 Мастер-план создания и развития туристского кластера Павлодарской области на 2014-2020 годы (2014) [Электронный ресурс] URL: [http:// www.pred.gov.kz/files/master-plan.pdf](http://www.pred.gov.kz/files/master-plan.pdf) (дата обращения: 10.01.2020).

3 Завтра туриста (2019) [Электронный ресурс] URL: <http://www.irstar.kz/index.php?id=3079> (дата обращения: 10.01.2020).

4 Шумакова, О.В., Крюкова, О.Н., Рабканова, М.А. (2015). Подходы к оценке агротуристического потенциала территории // Современные проблемы науки и образования. [Электронный ресурс] URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=23153> (дата обращения: 10.01.2020).

5 Готов ли Маралды встретить 70 тысяч туристов? (2018) [Электронный ресурс] URL: <http://www.kapital.kz/economic/gotov-li-maraldy-vstretit-70-tysyach-turistov.html> (дата обращения: 10.01.2020).

6 Солтангазинов, А.Р. Модели и формы государственно-частного партнерства / А.Р.

Солтангазинов, Г.К. Исенова, Л.К. Кайдарова // Вестник Белгородского университета кооперации, экономики и права.- 2019. - №5.- С. 95-104.

7 Цветкова, А.А. Развитие туристской отрасли России с помощью механизмов государственно-частного партнерства / А.А. Цветкова // Коммуникология: электронный научный журнал.-2017.-Т. 2.- № 2.- С. 44-52.

8 Солтангазинов, А.Р. Жобалық тәсіл тұрғысынан Қазақстан Республикасының мемлекеттік-жеке меншік әріптестігі / А.Р. Солтангазинов, М.А. Амирова, Г.К. Исенова // Проблемы агрорынка.- 2019.- № 3.- Б. 68-75.

9 Мырзалиев, Б.С. Государственно-частное партнерство в сельском хозяйстве: трансфер инноваций и технологий / Б.С. Мырзалиев, Г.Б. Бермухамедова, Э.З. Зияидинова // Проблемы агрорынка.– 2018.– №4.– С. 67-75.

10 Мамраева, Д.Г. Мировой опыт развития сельского туризма / Д.Г. Мамраева, З.Н. Борбасова, Л.В. Ташенова // Проблемы агрорынка. – 2019. – № 2 – С. 107-115.

References

1 Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan dated May 31, 2019 «On approval of the State program for the development of the tourism industry of the Republic of Kazakhstan for 2019-2025». (2019). [Electronic resource] URL: <http://www.egov.kz/cms/ru/law/list/P1900000360> (date of accessed: 10.01.2020).

2 Master plan for the creation and development of a tourist cluster of Pavlodar region for 2014-2020 (2014) [Electronic resource] URL: <http://www.pred.gov.kz/files/master-plan.pdf> (date of access: 01/10/2020).

3 Tourist is tomorrow (2019) [Electronic resource] URL: [http:// www.irstar.kz/index.php?id=3079](http://www.irstar.kz/index.php?id=3079) (date of access: 01.10.2020).

4 Shumakova, O.V., Kryukova, O.N., Rabkanova, M. A. (2015). Approaches to the assessment of agritourism potential of the territory // Modern problems of science and education. [Electronic resource] URL: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=23153> (date of access: 01.10.2020).

5 Is the Maraldy ready to meet 70 thousand tourists? (2018) [Electronic resource] URL: <http://www.kapital.kz/economic/gotov-li-maraldy-vstretit-70-tysyach-turistov.html> (date of access: 01.10.2020).

6 Soltangazinov, A.R., Issenova, G.K., Kaydarova, L.K. Models and forms of public-private partnership / A.R. Soltangazinov, G.K. Issenova, L.K. Kaydarova // Bulletin of the Belgorod University of Cooperation, Economics and Law. - 2019. - № 5.- P. 95-104.

7 Tsvetkova, A.A. The development of the tourism industry in Russia using public-private partnership mechanisms / A.A. Tsvetkova //

Communicology: electronic scientific journal.- 2017.-Т. 2.- № 2.- P. 44-52.

8 Soltangazinov, A.R. Public-private partnership in the Republic of Kazakhstan in terms of the design approach / A.R. Soltangazinov, M.A. Amirova, G.K. Issenova // Problems of AgriMarket. - 2019 .- № 3.- P. 68-75.

9 Myrzaliev, B.S. Public-private partnership in agriculture: transfer of innovations and tech-

nologies / B.S. Myrzaliev, G.B. Bermuhamedova, E.Z. Ziyadinova // Problems of Agri Market. - 2018 .- № 4.- P. 67-75.

10 Mamraeva, D.G., Borbasova Z.N., Tashenova L.V. World experience in rural tourism development / D.G. Mamraeva, Z.N. Borbasova, L.V. Tashenova // Problems of AgriMarket. - 2019 .- № 2. - P. 107-115.

МРНТИ 68.75

УДК 338.436.33(574.42)

АГРОПРОМЫШЛЕННЫЙ КОМПЛЕКС ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ И ЕГО ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ АГРОӨНЕРКӘСІПТІК КЕШЕНІ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF EAST KAZAKHSTAN REGION AND ITS FINANCIAL ASPECTS

Н.К. ШАЙХАНОВА*¹

к.э.н., доцент

А.А. АПЫШЕВА¹

к.э.н., доцент

Г.С. КАИПОВА²

к.э.н., ассоциированный профессор

¹Восточно-Казахстанский государственный университет им. С. Аманжолова,
Усть-Каменогорск, Казахстан

²Университет Нархоз, Алматы, Казахстан
nurgul.shaykhanova@mail.ru

Н.К. ШАЙХАНОВА¹

э.ф.к., доцент

А.А. АПЫШЕВА¹

э.ф.к., доцент

Г.С. ҚАЙЫПОВА²

э.ф.к., қауымдастырылған профессор

¹С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті,
Өскемен, Қазақстан

²Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан
N.K. SHAIKHANOVA¹

C.E.Sc., Associated Professor

A.A. APYSHEVA¹

C.E.Sc., Aassociated Professor

G.S. KAIPOVA²

C.E.Sc., Associated Professor

¹ S. Amanzholov East Kazakhstan state University, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan

²Narkhoz University, Almaty, Kazakhstan

Аннотация. В агропромышленном комплексе страны достигнуты значительные результаты. Наблюдается постоянный рост производства, увеличивается продуктивность животных, производительность труда, обновляются основные фонды, развивается инфраструктура отрасли, достигнута самообеспеченность по основным продуктам питания, возрос экспорт зер-